

ЗА ПРИЛОШКИТЕ ОПРЕДЕЛБИ ЗА ВРЕМЕ ВО МИКЕНСКИОТ ГРЧКИ

Крајна содржина

Прилошкиите определби за време во грчкиот јазик покажуваат разновидност во поглед на формата, затоа што во овој јазик, како и во други индоевропски јазици семантичката улога „време“ се искажува со повеќе падежи. Употреба на различни падежи е поврзана со начинот на кој се концептуализира „времето“. Иако микенските документи не избилуваат со изрази за време, сепак, забележани се зборовите „ден, месец, година“ и воочено е дека, слично како и во помикенскиот период, прилошкиите определби за време можат да бидат во генитив, датив-локатив, акузатив. Освен тоа, на некои места, при давањето според месец се употребуваат синтагми составени од форми кои тешко може да се објаснат како форми во исти падеж.

Целта на овој труд е да се разгледа одново значењето на прилошкиите определби за време (именки, именски синтагми или прилози), кои се среќаваат на местата каде што се користат со линеарно Бетсисмо, од аспект на концептуализацијата на времето. Покрај ова, сведоштвото од микенскиот период се споредува со соодветни паралели од помикенскиот период за да се пројасни нашето разбирање на дијахронијата на прилошкиите определби за време во грчкиот јазик.

Клучни зборови: ПРИЛОШКИ ОПРЕДЕЛБИ ЗА ВРЕМЕ, МИКЕНСКИ, СЕМАНТИЧКА УЛОГА

Во помикенскиот период од грчкиот јазик, прилошките определби за време кои се состојат од именка или именска синтагма се јавуваат во генитив, датив-локатив, акузатив, па дури и во номинатив. Употребата на различен падеж кореспондира со одговорот на различно прашање: Кога? Колку долго? Колку често? Од кога? До кога? и со природата на настанот, што го појаснува прилошката определба за време: Дали се работи за единечен настан или за настан што се повторува? Дали настанот е определен во поглед на времетраењето или не? Дали е ограничен во рамките на определен временски период? Дали има директна кореспонденција помеѓу настанот и прилошката определба за време или не?¹

¹ Според Ц. Култер (Coulter, 7-25), за разбирање на употребата на прилошките определби за време е важна природата на настанот, чија временска локација се детално се конкретна прилошка определба за време. Настанот може да биде единечен, од пунктуален, траен или лимитирачки вид и да биде настан што се повторува, од вообичаен или дистрибутивен

Распространето е мислењето дека *време̄ио* се концептуализира како *ἵροσ-ἵορ*,² односно дека употребата на различните падежи за искажување на *време* кај прилошките определби за време се развила од нивната употреба за означување *локација*, *насока*, *исходиштие* во прилошките определби за место (Luraghi, 27; Haspelmath, 1-3). Така, употребата на акузативот кај прилошките определби за време се надоврзува на употребата на овој падеж за означување просторно протегање и затоа акузативот типично упатува на настани што траат и што се повторуваат (Luraghi, 57; Coulter, 7-8, 60 и понатаму; 304; Schwyzer, 68-70; Chantraine, 45). Употребата на дативот за искажување *време* се развила од употребата на овој падеж за означување *локација* (како резултат на неговото локативско значење) и затоа дативот означува определен момент во времето, во кој се случува единечен настан од пунктуален вид (Schwyzer, 158-159; Chantraine, 81; Coulter, 306-307). Употребата на генитивот во прилошките определби за време произлегува од неговата употреба за означување простор, во чии граници се случува нешто (како резултат на неговото партиципско значење). Затоа со генитивот се опишуваат единечни настани, кои се случуваат во даден момент (моменти) во рамките на определен период (Luraghi, 57; Coulter, 308-309; Schwyzer, 111-113; Chantraine, 58-59). Генитивот може, исто така, да се употребува и за означување единечни настани кои се случуваат во определен момент и за настани кои се повторуваат (Coulter, 310-311). Сепак, анализата на книжевните текстови од помикенскиот период на грчкиот јазик покажува дека употребата на различни падежи во прилошките определби за време варира од автор до автор и се менува со текот на времето, а зависи и од значењето на предлозите.³

Во овој труд фокусот ќе биде ставен на преиспитување на семантичката анализа на прилошките определби за време (составени од именки, именски синтагми или прилози), кои се забележани на микенските плочки, од аспект на концептуализацијата на *време̄ио* и на споредба на сведоштвото од микенскиот период со соодветни форми од помикенскиот период.

вид. Според М. Хаспелмат (Haspelmath, 8, 23 и понатаму), за интерпретација на значењето на прилошките определби за време е важно да се разберат различните семантички улоги кои тие ги вршат: локација во времето (симултана локација, секвенцијална локација, секвенцијално-трајна локација), временска дистанца и протегање во времето.

² Всушност, концептот за *време̄ио* се структурира преку домените *ἵροσῑορ* и *движење*, со помош на две метафори: *време̄ио* е ентитет / објект што се движи (Moving Time) и *време̄ио* е патека / предел по која / низ кој набљудувачот се движи (Moving Ego) (Evans, 60 - 62). Но, феноменот на *време̄ио* е сложен и поновите истражувања покажуваат дека тој може да се концептуализира и преку други домени на човековото искуство. Според Еванс (Evans, 107 и понатаму), времето може да се поврзе со следниве значења (лексички концепти): траење, момент, конкретен случај, настан, матрица, агенс, мерен систем, продукт.

³ За употребата на прилошките определби за време кај грчките автори, види го истражувањето на Џ. Култер (Coulter, 2014), а за значењето на предлозите во прилошките определби за време, види ја студијата на С. Лураги (Luraghi, 2003).

Прилошките определби за време вообичаено се состојат од зборовите *час*, *ген*, *ноќ*, *недела*, *месец*, *година*, општите именки кои значат дел од денот или имињата на деновите од неделата, имињата на месеците, имињата на годишните времиња. Само неколку збора поврзани со *времеио* се среќаваат на микенските плочки.

Зборот *ген*, ἡμᾶρ, е потврден преку изразот *a-to-ra-ma*, што се среќава двапати на две плочки од Кносос, напишани од истиот писар (103) во идентичен контекст, сп. *ko-no-si-jo*, *to-so*, *e-te*, *e-so-to*, *a-to-ra-ma* VIR 25 (KN Am (1) 600.a) и *to-so*, *a-mi-ni-si-jo*, *e-te*, *e-so-to*, *a-to-ra-ma* VIR 9 (KN Am (1) 601.a). Изразот *a-to-ra-ma* е итеративна сложенка – прилог, */āmōr-āmar/*, создадена со повторување на првиот елемент */āmōr/*, стар колектив на *-ōr*, но вториот елемент бил заменет со */āmar/*, ἄμαρ (Leukart, 356-361; Buzalkovska, 12, 66-67, 90; Waanders, 13; EDG : 518).⁴ Во поглед на редупликацијата, сложенката може да се спореди со вед. *āhar-āhar* (ном. акуз.) и кип. *a-ma-ti-a-ma-ti*, ἄματι-ἄματι (лок.), „секој ден“ (Masson, 264-265; Leukart, 357).

Што се однесува до значењето на *a-to-ra-ma*, морфолошкото повторување имплицира временско повторување, а номинативот-акузативот може да означува траење, „ден за ден, секој ден“ (Jiménez Delgado, 2016 : 55, 112; Ruijgh, 265). Од контекстот е очигледно дека овој прилог се однесува на активноста што ја извршуваат групите мажи, означени како мажи од Кносос и мажи од Амнисос. Ако формите *e-te* и *e-so-to* кореспондираат со *ἐνθεν*, „оттаму, оттогаш“ и дор. *ἔσσονται*, 3 л. мн. од *εἶμι*, „ќе бидат“ (D.Mic. I : 203, 254), тогаш двете плочки од Кносос нè известуваат дека *мажиите ќе бидат ошшааму секој ден*. Но, на што може да се однесува *ошшааму*? Ц. Килен смета дека прилогот се однесува на околицата Кносос – областа која непосредно ја опкружува палатата⁵ и дека целта на фразата *e-te*, *e-so-to*, *a-to-ra-ma* е да посочи дека мажите ќе бидат присутни во палатата во Кносос заради извршување работни задачи на дневна основа и нема да им биде потребно преноќиште (Killen, 141-144). Ако оваа интерпретација е точна, тогаш прилошката определба за време *a-to-ra-ma* опишува настан што се случува секој ден, само дење.

Освен кипарскиот лок. *ἄματι-ἄματι* нема други паралели во помикенскиот грчки за итеративната сложенка – прилог */āmōr-āmar/*. Секојдневниот збор за *ген* е *ἡμέρα* (продолжена форма од *ἡμᾶρ*), но *ἡμᾶρ* сè уште често се среќава кај Хомер, или како прост збор или како втор елемент во сложенки, сп. *ἐννῆμαρ*, *ἔξιῆμαρ*, *ἀπτημαρ*, *ποσσημαρ*. Според анализата на Ц. Култер (G. Coulter), формите во номинатив-акузатив *ἡμᾶρ* (82 примера) и *ἡματᾶ* (54 примера) се најбројни (Coulter, 288 и натаму). Вообичаено, тие означуваат траење и повторување, а честопати се придружени со придавките *πᾶς*, *πρόπας*, броеви и прилози кои укажуваат на дол-

⁴ Оваа интерпретација на *a-to-ra-ma* првпат е предложена од Х. Муленштајн (H. Mühlestein) на 2. Критолошки конгрес во 1966.

⁵ Оваа интерпретација, сепак, не е доволно прецизна. Можеби е подобро *e-te* да се интерпретира како прилог во локатив „внатре“ (Perpillou, види Jiménez Delgado, 2016 : 112, фус. 152) или како општа именка, дел од именскиот прирок (Mühlestein, види Waanders, 13).

жината на времето, сп. πᾶν δ' ἡμᾶρ μάρναντο *περὶ Σκαιῆσι πύλῃσι* (Hom. II.18.453); ἔξῃμαρ *μὲν ὁμῶς πλέομεν νύκτας τε καὶ ἡμᾶρ* (Hom. Od.10.79); *σοὶ γὰρ ἐγὼ καὶ ἔπειτα κατηφείη καὶ ὄνειδος ἔσσομαι ἡμέατα πάντα διαμπερές* (Hom. II.16.498-9). Сепак, во неколку случаи, тие означуваат определен момент во времето, сп. τέτρατον ἡμᾶρ ἔην, *ὅτ' ἐν Ἀργεῖ νῆας εἴσας Τυδεΐδew ἔταροι Διομήδεος ἵπποδάμοιο ἴστασαν* (Hom. Od.3.180-182), значење, кое инаку се искажува со датив, сп. *πολλοὶ γὰρ Τρώων καὶ Ἀχαιῶν ἡματι κείνω πρηνέες ἐν κονίῃσι παρ' ἀλλήλοισι τέταντο* (Hom. II.4.543-544). Значењето „ден за ден“ и „секој ден“ кај класичните автори во похомерскиот период редовно се искажува со синтагми составени од предлози и зборот *gen* во номинатив-акузатив или датив, сп. *κατ' ἡμᾶρ αἰεὶ* (S. OC. 682) и *αἰὲν ἐπ' ἡματι* (S. OC. 688). Но, еден стих на Теокрит, сп. *καὶ ταῦτ' ἄμαρ ἐπ' ἄμαρ ὄρευθᾶ με λεπτόνοντα* (Theoc.11.69) нè потсетува на мик. *a-to-ra-ta*.

Зборот *месец*, *μήν* и имињата на месеците се јавуваат во генитив на повеќе плочки во Кносос и Пил. Во Кносос повеќето од формите се од серијата Fr, на која се бележат култни приноси на масло на божества (*Doc.²* : 303 и натаму; Gulizio, 352 и натаму). Името на месецот со или без формата за генитив еднина *me-no*, /*mēn(n)os*/ Att. *μηνός*, Boet. *μεινός*, Thess. *μεινός*, Lesb. *μήννος*, од именката *μήν*, е напишано на почетокот од плочката, сп. (p. 1) *di-wi-jo-jo 'me-no' qe-ra-si-ja* OLE S 1, (p. 2) *pa-si-te-o-i* OLE S 1 (KN Fr(1) 5), /*Diwiyoyyo mēn(n)os q. ... OLE S 1, pansi theoihi* OLE S 1/, „Во месецот на Зевс, q. ... 1 S масло, на сите богови 1 S масло“. Во контекст на серијата Fr, името на месецот го назначува времето, кога биле дадени приносите (Duhoux, 259; Gulizio, 352; Pievski, 212). Бидејќи на микенските документи вообичаено не се бележел датум, се чини дека кога се работело за култни приноси, назначувањето на месецот било од особена важност за палатата (Hiller, 199). Примерите од другите серии од Кносос (Ga, Gg, M, Oa, V) или се јавуваат, исто така, во јасен религиозен контекст, сп. на KN Ga 953, *wo-de-wi-jo-jo, / me-ṛo[*, /*Wordēwiyoyyo mēn(n)os*/, „Во месецот (на празникот) на розите“ во првиот ред и синтагмата *pa-si-te-o-i, /pansi theoihi*/, „на сите богови“ во редот За, или се тешки за интерпретација поради оштетувањата на плочката. Без разлика, името на месецот и (или) зборот *месец* во генитив е секогаш напишано во првиот ред, на почетокот од плочката.

Во Пил, имињата на месеците и зборот *месец* во генитив еднина се среќаваат во сериите Fr, Es и Tn. Серијата Fr слично како и серијата Fr содржи записи за култни приноси на масло (Bennett, 37-38; Bendal, 2 и понатаму), сп. *pa-ki-ja-ni-jo-jo me-no, po-se-da-o-ne 'pa-ko-we, e-ti-we' OLE+PA Z 2* (PY Fr 1224), /*Sphagiyāniyoyyo mēn(n)os Poseidā(h)ōnei sphakowen, e. OLE+PA Z 2*/, „Во месецот на празникот Сфагијанија, за Посејдон, 2 Z масло со арома на жалфија, е. ...“. Плочката Tn 316, на која формата за генитив еднина од името на месец *po-ro-wi-to*, /*Phlowi(s)tos*/ се среќава во првиот ред, сп. *po-ro-wi-to-jo*, исто така, бележи податоци за приноси и поточно за религиозни церемонии, кои вклучуваат златни садови и жени (Palaima, 450 и понатаму; Duhoux, 322 и понатаму). Името на месецот на плочките од пилските серии Fr и Tn секогаш се бележи на почетокот од документот и, најверојатно, го означува времето, кога приносите и церемониите се случиле (Pievski, 213).

Пилската плочка Es 650, пак, на која името за месец *ki-ri-ti-jo-jo*, можеби */Kriθiyooyo/*,⁶ се јавува, исто така, во првиот ред, не бележи податоци за специфични религиозни активности, барем не експлицитно. Таа е запис за поседување на земја, како што покажува употребата на логограмата за пченица и фразата *e-ke, to-so pe-mo, /(h)ekhei, tosson spermo/*, „има, толку семе“. Но, таа припаѓа на еден специфичен сет од 15 плочки, во кој влегуваат уште 14 записи на придонеси, *do-so-mo, /dosmos/*, на четиринаесет поединци за богот Посејдон и три други приматели (Doc.² : 276 и понатаму; Del Greo, 166-167; De Fidio, 16-27). Најверојатно, целта на плочката Es 650 била процена на имотот заради придонеси, кои се плаќаа годишно, како што ни открива плочката PY Es 644, сп. го изразот *we-te-i-we-te-i* (види подолу). Употребата на името на месецот за да се назначи времето кога била направена процената, имајќи ја предвид природата на серијата E, на која се бележат податоци за поседување на земјиште, е изолирана и уникатна (De Fidio, 26-27). Освен ако повторно не го земеме предвид фактот дека станува збор за посебен придонес, наменет за лицата со култни функции и за божествата.⁷

Распространето е мислењето дека употребата на генитивот во сите овие случаи е поврзана со партизивната функција на генитивот и дека со генитивот се означува временски период, во текот на кој се случува настанот (Jiménez Delgado, 2016 : 67). Освен тоа, употребата на зборови како што се *re-ke(e)-to-ro-te-ri-jo* или *to-no-e-ke-te-ri-jo* во серијата Fr, кои може да означуваат празници и може да се интерпретираат како форми на датив-локатив, паралелно покрај имињата на месеците во генитив, се посочува како доказ дека датив-локативот се употребувал за означување моменти, додека генитивот се употребувал за означување временски периоди (Bennett, 30). Меѓутоа, ако целта на редовната употреба на имињата на месеците на почетокот од документот била назначување на датумот, тогаш генитивот поскоро означува момент во времето, во кој, отколку временски период, во текот на кој забележаниот настан и самото бележење се случиле. Употребата на името на месецот во генитив за да се посочи датум има паралели во помикенскиот период. Типичната формула за датирање на натписите вклучувала име на магистратот и име на месецот во генитив и ден од месецот во датив (McLean, 159-160), cf. *Θιοδώρω ἀρχῶ, μείνδος Θιοβίω πεντεκηδεκάτη ...* (IG VII/3349.1-2, Хајронеја, Бојотија, 2 в. пр. н. е.). А биле вообичаени и фрази како што се *τοῦ μὲν φθίνοντος μηνός, τοῦ δ' ἵσταμένου* (Hom. Od. 19.307).

Покрај синтагмите каде што датумот се посочува со име на месец во генитив на *-o-jo, /-ooyo/, -oio*, на плочките испишани со линеарно Бе писмо има повеќе случаи каде што датумот е назначен со име на месец, што завршува на *-o*, со или без формата *me-no*, сп. во Кносос (p. 1) *ka-ra-e-ri-jo / pa-si-te-o-i S 1* (p. 2) *qe-ra-si-ja OLE S 1* (KN Fr (1) 6.1) и (p. 1) *ka-ra-e-ri-jo, / me-no* (l. 2) **56-ti S 2, pa-si-te-o-i S 1* (KN Fr (1) 15.1) или

⁶ Изведен од зборот *јачмен, ki-ri-ta*, (KN G 820.1) */kriθā/, κριθή*, види *D. Mic. I* : 363-364.

⁷ За дискусијата околу други можни интерпретации на формата *ki-ri-ti-jo-jo*, а не како име на месец, види Del Greo, 167 и понатаму.

во Пил *ro-ro-wi-to*, *wa-na-se-wi-ja* OLE+A S 1 (PY Fr 1221). Бидејќи станува збор за имиња на месеци од тематска деклинација, се очекува формата на генитивот *te-no* и наставката кај името на месецот да бидат усогласени. Ова прашање е проучувано обемно во текот на годините и разгледувани се и фонетски и морфолошки решенија. Без да навлегуваме во деталите на дискусијата,⁸ само накратко ќе се задржиме на релевантноста на овие форми во смисла на концептуализацијата на времето. Имињата на месеци на *-o* кога се употребуваат без *te-no*, може да се интерпретираат како форми на номинатив, акузатив, датив-локатив, аблатив. Имињата на месеците во датив-локатив се употребуваат на натписи од помикенскиот период на грчкиот јазик, но секогаш со предлогот *ἐν*, сп. *ἐκάστῳ τῷ ἐνιαυτῷ ἐν τοῖ Ἀλαλκομενεῖοι μείνι πρὸ τᾶς πέμπτας ἀπιόντο[ς]* (ITheSp. 55.14, Теспија, околу 230-228 г. пр.н.е), *ἐν τῷ Ἐκατονβαϊῶνι μηνί τεῖ δεκάτῃ* (SEG 22/117.4, Икарија, Атика, околу 330 г. пр. н. е.).

Што се однесува до имињата на месеците на *-o*, кои се користат со зборот *месец*, ако тоа беа форми во падеж, различен од генитив еднина, ќе очекувавме наместо *te-no*, да видиме *te-na* (акуз.) или *te-ne* (дат. лок. INSTR. абл.). Се мисли дека *te-no* би можело да се интерпретира, исто така, и како форма на номинатив еднина од зборот *месец*. Ако е така, формата би била во исто време усогласена и со микенските правописни правила и со имињата на месеците на *-o*.⁹ Ова не е невозможна претпоставка. Номинативот на рубрика бил вообичаен на микенските плочки поради административниот стил на документите, а исто така се употребува и во помикенскиот период, на натписи, во формулата за датирање, сп. *πρύτανις Στράτων. μείς Ψυδρέυς, ἀμέρα τετάρτα ἐπὶ δέκα* (IG IX.1/ 682.1-3, Керкира, крај на 4 в. пр. н. е.).

Без разлика какво решение ќе одбереме за падежната форма, останува фактот дека имињата на месеците на *-o*, со или без *te-no*, се јавуваат во истите контексти како и имињата на месеците на *-o-jo*. Во Кносос, тие секогаш се напишани на почетокот од плочката, во првиот ред, додека во Пил, кај единствената форма *ro-ro-wi-to*, има варијации во поглед на позицијата, но сепак сите примери се од серијата Fr, во која се бележат приноси. Нема причина да сметаме дека овие форми означуваат нешто друго, освен времето, кога се случил настанот, што е забележан на плочката. Причината зошто еден и ист писар, на пример, писарот бр. 138 во Кносос користи три различни варијанти од истата прилошка определба за време (име на месец на *-o-jo* + *te-no*, име на месец на *-o* + *te-no* или само име на месец на *-o*) за да го наведе датумот, останува субјективна.

⁸ За најнов преглед на проблемот, види Thompson, 2017 и Jiménez Delgado, 2013.

⁹ Писарите би сакале да избегнат пишување на номинативот *μήν*, како **te*, за да нема мешање со кратенката *ME*, а би избегнувале и да го напишат како *te-na* или *te-ne*, за да не се меша со формите на акузатив, датив-локатив, инструментал-аблатив, види Jiménez Delgado, 2013: 120 и 2016: 67.

Освен како генитив, зборот *месец* се јавува и во изразот *o-pi-me-ne*, синтагма составена од предлогот *o-pi*, /*opi*/, *ὀπί* и /*mēn(n)ei*/, датив-локатив од *μήν*, сп. *ἐπιμήνιος*, „месечно“. Се повторува пет пати (редови 7-11) на Пилската плочка Fп 7, на која се забележани податоци за распределба на јачмен и маслинки на групи работници. Анализата на бројките на плочката покажува дека дневните следувања се документирани во првиот пасус, додека месечните следувања во вториот, сп. (p. 3) *to]kq-ḏo-mo* *ḤORD* [] *Z 3 VIR 20* [(p. 11) *to-ko-do-mo*, *o-pi-me-ne* [] *ḤORD 7* [] 5 (Melena, 1996-1997 : 172-173; Chadwick, 73; Bartoněk, 247; Jiménez Delgado, 2016 : 119). Значењето на прилошката определба за време во овој случај би било дистрибутивно, бидејќи се однесува на настан што се случува редовно, секој месец. Во помикенскиот грчки во оваа смисла обично се употребува изразот *κατὰ μήνα*, „месечно, на месец“, сп. *καὶ τοὺς μισθοὺς οὗς ταῖς ὑπηρεσίαις καὶ τοῖς ἐπιβάταις κατὰ μήνα ἐδίδουν* ... (D.50.10), но примери кај Хомер како: *τρῖς μὲν γὰρ τ'ἀνίησιν ἐπ' ἡμάτι, τρῖς δ'ἀναροιβδεῖ* (Hom. Od. 12.103) сведочат и за употребата на предлогот *ἐπί* со датив (Coulter, 293, 311).

Конечно, именката *μήν* е забележана во акузатив како *me-na* на три плочки од Кносос, од три различни серии, сп. KN E 842.2; Fs 3.B; Gg (3) 717.1. Сите три плочки се записи за продукти како маслинки, мед, пченица, брашно, масло. На две од нив, има други зборови, кои потврдуваат дека овие продукти биле наменети за боговите, сп. *te-o-i* (KN E 842.1b), /*theoihi*/ и *pa-si-te-o-i* (KN Gg (3) 717.1), /*pansi theoihi*/. На плочките KN E 842 и Fs 3.B формата *me-na* е напишана непосредно пред логограмите, додека генитивот *me-no* на плочките со слична религиозна содржина се пишува секогаш на почетокот од документот. Ова покажува дека семантичката улога на прилошката определба за време во едниот и другиот случај е различна. Употребата на *me-na* може да се спореди со употребата на логограмата за месец *173, LUNA, сп. KN E 777 и да се претстави дека акузативот означува период од еден месец (Hajnal, 251; Jiménez Delgado, 2016 : 55). Но, дали продуктите во овие случаи биле принесувани *месечно*, *секој месец* или биле дадени само во тој конкретен случај и требало да ги задоволат потребите само за еден месец. Тешко е да се заклучи од контекстот дали прилошката определба за време во акузатив имплицира само траење во рамките на еден ограничен временски период или, исто така, и повторување на опишаната активност.¹⁰

Зборот *година*, *ἔτος*, на микенските плочки е забележан во датив-локатив и акузатив. Дативот-локативот *we-te-i-we-te-i*, /*wetehi wetehi*/, сп. скт. *var.se var.se*, „секоја година“ се јавува 13 пати на Пилската плочка Es 644.1-13, сп. во првиот ред, *ko-pe-re-wo*, *do-so-mo*, *we-te-i-we-te-i* GRA T 7, /*Ko-pe-re-wo dosmos wetehi wetehi* GRA T 7/, „придонес од К., секоја година, пченица T 7/. Прилошката определба за време *we-te-i-we-te-i* на оваа плочка појаснува дека придонесите, регистрирани во Пилската серија Es се собирале годишно, секоја година. Како и во случајот со *a-to-ra-ma*,

¹⁰ Затоа се размислува и за други можности за интерпретација на формата *me-na*, како лично име, теоним, па дури и топоним, сп. *D.Mic. II* : 434.

повторувањето морфолошки елементи означува повторливост на настанот што се опишува, додека самиот настан може да се сфати како единечен, бидејќи станува збор за придонес, *do-so-mo*, /*dosmos*/ (Lejeune, 234; Del Frego, 187; Jiménez Delgado, 2016 : 81), но можеби и како настан кој се случува во рамките на еден определен период. Кај Хомер формата за датив-локатив *ἔτει* се среќава само 7 пати во Одисеја, при што 6 пати во една и иста формула *ἦλυθον εἰκοστῶ ἔτει ἐς πατρίδα γαίαν*, која укажува на единечен настан и конкретен момент во времето (Coulter, 295-296).

Акузативот од зборот *ἰογίνα*, *we-to*, /*wetos*/ се среќава на две Пилски плочки, еднаш на Ма 365 и осум пати на Аq 64, во сите случаи заедно со заменска форма. Плочката Ма 365 е документ за наплата на данок од група ковачи на бронза, сп. *o-da-a₂*, *ka-ke-we*, *a₂-te-ro*, *we-to*, *di-do-si* *146 1 RI N 2 ME 10, /*o-da-a₂ khalkēwes*, *hateron wetos didonsi* .../. Иако контекстот на плочката е едноставен, има дебата околу тоа дали синтагмата во акузатив *a₂-te-ro we-to*, составена од зборот *ἰογίνα* и заменската придавка *ἄτερος*, атич.-јон. *ἔτερος*, „едниот или другиот од двајца, поинаков, различен“, значи „следната година“, „секоја втора година“ (Doc.² : 294, 536) или „втора година по ред“ (Lejeune, 233-234). Првата интерпретација имплицира дека на оваа плочка се документира ослободување од данок. Но, тогаш би ја очекувале негативната форма од глаголот *δίδομι*, „давам“, *o-u-di-do-si*, /*ou didonsi*/, како на други плочки од серијата Ма, на кои се бележи даночно ослободување. Ако е точна втората интерпретација, тогаш прилошката определба за време означува траење.

Плочката PY Aq 64 е прв дел од поголем документ (вториот дел е на плочката на Аq 218), со кој се регулира обврската што ја вршат поединци, означена со глаголската форма *a-ke-re-se*, можеби аор. /*agrēse*/ или фут. /*agrēsei*/ од *ἀγρέω*, „земам, грабам“ (D. Mic. I : 38-39), логограмата *171 и кратенката ZE. Синтагмата во акузатив *to-to*, *we-to* или *to-to-we-to*, се среќава осум пати во редовите 2.5.6.7b.13.14.15.16, сп. (p. 13) *e-ta-wo-ne-u*, *to-to-we-to*, *o-a-ke-re-se* ZE 1 *171 6. Формата *to-to*, /*totto(d)*/ има паралела во скт. *tāttad*. Тоа е итеративна сложенка, добиена со повторување на заменската основа **to-* и според М. Лежен повторувањето означува дистрибуција (Lejeune, 237-240). Прилошката определба за време, *to-to we-to*, /*totto(d) wetos*/ според тоа, може да се преведе „секоја година“ исто како *we-te-i-we-te-i*, /*wetehi wetehi*/, само што упатува на трајниот аспект на дејството, искажано со глаголската форма *a-ke-re-se* (Lejeune, 240; Del Frego, 187). Од друга страна, *to-to we-to* може да се интерпретира и како „(во текот на) оваа година“ (Jiménez-Delgado, 2016 : 105, 134-135, Melena, 2001; 27-28). Сепак, треба да се забележи дека *to-to we-to* не се употребува со негативната форма од *a-ke-re-se*, сп. p. 3 и 4, а кога се употребува, тогаш пред *a-ke-re-se* секогаш доаѓа релативното *o-*, /*hō(d)*/). Ако *to-to* и *o-* се во корелација, синтагмата *to-to-we-to o-a-ke-re-se* би можела да значи „таа година, во којашто (кога)“ или „секоја година, во којашто (кога)“, опишувајќи го дејството, не само како нешто што се повторува редовно, туку и како нешто ограничено на определени моменти во времето.

Именката *ἔτος*, исто така, се јавува и како втор дел од два сложени прилога, *za-we-te* (KN Fh 5451.a; PY Ma 225.2a), /*kyu-wetes*/, помик. *σᾶτες*, *σῆτες*, *τῆτες*, номинатив-акузатив ср. p. од придавка со значење „овогодишен“ (Buzalkovska, 52,

78, 110-111) и *au-u-te* (KN Od 666.b) /*auutes*/, сп. Хесх. ἀὐετῆ ἀὐτοετῆ и мес. *atavetes*, „од истата година, во текот на годината“ (Petruševski – Ilievski, 277; Buzalkovska, 52, 78, 111)¹¹. Формата *za-we-te* во Пилската серија Ма се среќава во истиот контекст како и *a₂-te-ro we-to* и се однесува на даночно ослободување, искажано со глаголската форма *o-u-di-do-si*. Додека во Кноската серија Fh со неа се опишува придонес, *a-pi-do-si* во форма на масло. Формата *au-u-te* веројатно се однесува на глаголската форма *a-pe-i-si*, /*apeisi*/, 3 л. синг. од ἄπειμι, „си заминувам“ (Bartoněk, 324), сп. ред b, /*ke-me-no* / *au-u-te*, *a-pe-i-si* и ред a, / *to-so* o LANA 14. Иако само десната половина од плочката KN Od 666 е зачувана, веројатно е дека станува збор за документирана на недостаток во очекуваната количина волна, поради отсуство на лицето именувано како /*ke-me-no*. Обата прилога *za-we-te* и *au-u-te* се чини лоцираат единечен настан во определен момент во времето, при што моментот е период од една година.

Од семантичката анализа на прилошките определби за време во микенскиот грчки, неколку заклучоци може да се издвојат како важни. Очигледно е дека во микенскиот период, редуликацијата на морфолошки елементи кај прилошката определба за време е важно семантичко средство за укажување на повторливоста на дејството, сп. *a-mo-ra-ma*, *we-te-i-we-te-i*, *to-to we-to*. Во помикенскиот грчки за истата цел е распространета употребата на генитивот и на синтагми во акузатив составени со предлогот *κατά*, за да се нагласи дистрибутивноста, односно постоењето регуларност и ритмичност во повторувањето. Единствената прилошка определба за време со предлог е изразот *o-pi-me-ne*, и со неа се нагласува повторување на редовна основа, со што се потврдува континуитетот на синтагмите во датив со предлогот *ἐπί* во помикенскиот грчки со истото значење. Генитивот, кој во помикенскиот грчки има веројатно најраспространета употреба од сите падежи (за временско определување настани како настани што се случуваат во текот на определен период, за единечни настани, што се случуваат во еден определен момент, за настани што се повторуваат како нешто вообичаено, без да се нагласи регуларноста на повторувањето) во микенскиот период е забележан само кај зборот *месец* и имињата на месеците, секогаш во ист контекст, односно во истата формула за датирање. Оваа конкретна употреба на генитивот има точна паралела во формулите за датирање, што се среќаваат на натписи во помикенскиот период. Паралелната употреба на форми што завршуваат на *-o*, покрај формите во генитив што завршуваат на *-o-jo*, /*-ouyo*/ кај имињата на месеците со тематска деклинација, сведочи дека во микенскиот, сепак, се употребувале и други формули за датирање, со друг падеж, како впрочем и во помикенскиот период, и дека можеби и во овој период било можно да дојде до мешање на две формули, како што е тоа забележливо понекогаш и во помикенскиот период, сп. *τῶ μῆννο[ς] τῶ [Τε]ρφείωι* (Митилена, Лезбос, IG XII Suppl./138.38). Иако бројот на формите е мал, сепак, впечатливо е дека на микенските плочки е најраспространета употребата на акузативот за искажување време, сп. *a-mo-ra-ma*, *me-*

¹¹ За различна интерпретација, како прилог *αὐθεν* од *αὐτόθεν*, види Jiménez Delgado, 2016 : 112.

na, a₂-te-ro weto, to-to weto, za-we-te, au-u-te. А уште е повпечатливо што само некои од формите јасно упатуваат на траење на дејството, додека кај останите или тој аспект не е нагласен или тие јасно одговараат на прашањето *коџа*, а не *колку долго*. Имајќи го предвид сето ова, се чини дека има простор за преиспитување на ставот дека во микенскиот период употребата на различните падежи во прилошките определби за време за искажување различни семантички улоги е иста во сите аспекти, како и во помикенскиот период.

Литература

- Bartoněk, A. (2003). *Handbuch des mykenischen Griechisch*. Heidelberg : Universitätsverlag C. Winter.
- Bendal, L. M. (1998-1999). A time for offerings. In: J. Bennet and J. Driessen, eds., *A-na-qa-ta. Studies presented to J. T. Killen*. Salamanca : Ediciones Universidad de Salamanca.
- Bennett, E. L., Jr. (1958). *The Olive Oil Tablets of Pylos. Texts of inscriptions found, 1955. Supl. a Minos* Núm. 2. Salamanca : Universidad de Salamanca.
- Бузалковска-Алексова, М. (1995). *Сложенки во микенскиој грчки со посебен акцент на прејозиционалните сложени форми, докјорски јурод во ракојис*. Скопје.
- Chadwick, J. (1988). The Women of Pylos. In: J.-P. Olivier and Th. G. Palaima, eds., *Texts, Tablets and Scribes. Studies in Mycenaean Economy Offered to Emmett L. Bennett, Jr. Supl. a Minos* Núm. 10. Salamanca – Bilbao : Ediciones Universidad de Salamanca Servicio editorial, Universidad del Pais Vasco Argitarapen Zerbitzua, pp. 43-95.
- Chantraine, P. (1953). *Grammaire Homérique. Tome II. Syntaxe*. Paris : Librairie C. Klincksieck.
- Coulter, H. G. (2014). *Expressions of Time in Ancient Greek*. Cambridge: Cambridge University Press.
- De Fidio, P. (1977). *I dosmoi Pili a Poseidon una terra sacra de età micenea*. Roma : Edizioni dell'Ateneo & Bizzarri.
- Del Freo, M. (2005). *I censimenti di terreni nei testi in lineare B*. Pisa – Roma: Istituti editoriali e poligrafici internazionali.
- D.Mic. = Aura Jorro, F. (1985-1993). *Diccionario Micénico*. I-II. Madrid: Consejo Superior de Investigaciones Científicas.
- Doc.² = Ventris, M. and Chadwick, J. (1973). *Documents in Mycenaean Greek*, 2nd edn. Cambridge : Cambridge University Press.
- Duhoux, Y. (2008). Mycenaean anthology. In: Y. Duhoux and A. Morpurgo Davies, eds., *A Companion to Linear B. Mycenaean Greek Texts and their World. Volume 1*. Louvain-La-Neuve – Dudley, MA : Peeters, 243–393.
- EDG = Beekes, R.S.P. (with the assistance of Lucien Van Beek). (2010). *Etymological Dictionary of Greek*. I-II. Leiden – Boston: Brill.
- Evans, V. (2004). *The Structure of Time. Language, meaning and temporal cognition*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamin's Publishing Company.
- Gulizio, J. (2008). Mycenaean Religion at Knossos. In: A. Sacconi, M. Del Freo, L. Godart and M. Negri, eds., *Colloquium Romanum, Atti del XII colloquio internazionale di micenologia, Roma, 20–25 febbraio 2006*. Pisa – Roma : Fabrizio Serra Editore, pp. 351-358.

- Hajnal, I. (1995). *Studien zum mykenischen Kasussystem*. Berlin – New York: Walter de Gruyter.
- Haspelmath, M. (1997). *From Space to Time. Temporal Adverbials in the World's Languages*. München – Newcastle : Lincom Europa.
- Hiller, S. (2011). Mycenaean Religion and Cult. In: Y. Duhoux and A. Morpurgo Davies, eds., *A Companion to Linear B. Mycenaean Greek Texts and their World. Volume 2*. Louvaine-La-Neuve – Walpole, MA : Peeters, pp. 169-211.
- Илиевски, П. Хр. (2000). *Живойојѝ на Микенцијѝе во нивнијѝе ѝисмени сведошѝива*. Скопје : МАНУ.
- Jiménez Delgado, J. M. (2013). A note on the Mycenaean thematic genitive ending of month names. *IF* 118, pp. 111-123.
- Jiménez Delgado, J. M. (2016). *Sintaxis del griego micénico*. Sevilla : Editorial Universidad de Sevilla.
- Killen, J. (2000). Two notes on Linear B. *ŽA* 50, pp. 141-148.
- Lejeune, M. (1979 [1997]). Mycénien *TO-TO* et védique *TÁTTAD*. In: L. Godart and A. Sacconi, eds. *Mémoires de philologie mycénienne IV*. Roma : Istituti editoriali e poligrafici internazionali, pp. 233-242.
- Leukart, A. (1987). *Po-ro-qa-ta-jo, to-sa-pe-mo, a-mo-ra-ma* and others: further evidence for Proto-Greek collective formations in Mycenaean and early alphabetic Greek. In: J. T. Killen, J. L. Melena and J-P. Olivier, eds., *Studies in Mycenaean and Classical Greek presented to John Chadwick. Minos 20-22*. Salamanca : Universidad de Salamanca, pp. 343-365.
- Luraghi, S. (2003). *On the Meaning of Prepositions and Cases: The expression of semantic roles in Ancient Greek*. Amsterdam – Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.
- Masson, O. (1966). A propos de deux formules redoublées au locatif. *ŽA* 15.2, 257-266.
- McLean, B. H. (2002). *An Introduction to Greek Epigraphy of the Hellenistic and Roman Periods from Alexander the Great down to the Reign of Constantine (323 B.C.–A.D. 337)*. Ann Arbor : The University of Michigan Press.
- Melena, J. L. (1996-1997). 13 Joins and Quasi-joins of Fragments in the Linear B Tablets from Pylos. *Minos* 31-32, pp. 171-178.
- Melena, J. L. (2001). *Textos griegos micénicos comentados*. Vitoria-Gasteiz: Eusko Legebiltzarra (Parlamento Vasco).
- Palaima, T. G. (1999). Kn 02 – Tn 316. In: Deger-Jalkotzy, S., Hiller, S. and Panagl, O., eds., *Floreat Studia Mycenaea. Akten des X. Internationalen Mykenologischen Colloquiums in Salzburg vom 1.-5. Mai 1995*. Wien : Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, pp. 437-461.

- Petruševski, M. D. and Ilievski, P. Hr. (1958). The Phonetic Value of the Mycenaean Syllabic Sign *85. *ŽA* 8, pp. 265-278.
- Ruijgh, C. J. (2011). Mycenaean and Homeric Language. In: Y. Duhoux and A. Morpurgo Davies, eds., *A Companion to Linear B. Mycenaean Greek Texts and their World. Volume 2*. Louvaine-La-Neuve – Walpole, MA : Peeters, pp. 253-298.
- Schwyzler, E. & Debrunner, A. (1950). *Griechische Grammatik, Band II: Syntax und syntaktische Stilistik*. München: C. H. Bech'sche Verlagsbuchhandlung.
- Thompson, R. J. (2017). The Mycenaean o-stem genitive singular in -o: A re-evaluation. In: M.-L. Nosch and H. Landenius Enegren, eds., *Aegean Scripts, Proceedings of the 14th International Colloquium on Mycenaean Studies, Copenhagen, 2-5 September 2015, Vol. II*, Roma : Istituto di Studi sul Mediterraneo Antico (Consiglio Nazionale delle Ricerche), pp. 575-589.
- Waanders, F.M.J. (2008). *An Analytic Study of Mycenaean Compounds. Structure. Types*. Pisa – Roma : Fabrizio Serra Editore.